

Nacjonalizm (z łac. natio – naród) to postawa społeczno-polityczna uznająca naród za najwyższe dobro. Nacjonalizm uważa interes własnego narodu za nadrzędny wobec interesu jednostki, grup społecznych, czy społeczności regionalnych. Przyjmuje on, że najwyższym suwerenem państwa jest naród. Nacjonalizm przedkłada interesy własnego narodu nad interesami innych narodów, zarówno wewnątrz kraju (mniejszości narodowe lub etniczne) jak i na zewnątrz (narody sąsiednie).

Ideologia ta uznaje państwo narodowe za najwłaściwszą formę organizacji społeczności złączonej wspólnotą pochodzenia, języka, historii i kultury.

Szowinizm - wyolbrzymione, bezkrytyczne i niezreflektowane uczucie przywiązania do własnego gatunku, narodu, grupy etnicznej lub społecznej albo przywódcy oraz wyolbrzymianie ich zalet, a pomniejszanie lub negowanie ich wad, idące zazwyczaj w parze z równie przesadnym i nieuzasadnionym deprecjonowaniem innych gatunków, narodowości i osób oraz uznawaniem prawa do ich ujarzmiania. Wyrażenie pochodzi od nazwiska Chauvin, anegdotycznej postaci żołnierza napoleońskiego z komedii Eugène'a Scribe'a; bohater tej opowieści był fanatycznie i naiwnie oddany Napoleonowi.

Szowinizm jest często traktowany jako skrajna i wynaturzona postać nacjonalizmu, co jednak nie jest słuszne, ponieważ nacjonalizm to doktryna społeczno-polityczna, a szowinizm to uczucie.

Rasizm, dyskryminacja rasowa (z [fr.](#) *Le racisme* od *La race* – ród, [rasa](#), grupa spokrewnionych) – [pseudonaukowa](#) ideologia oraz wypływające z niej zachowania przyjmujące założenie wyższości niektórych ras ludzi nad innymi. Przetrwanie tych "wyższych" ras staje się wartością nadrzędną i z racji swej wyższości dążą do dominowania nad rasami "niższymi". Większość ideologów rasizmu opiera się na różnicach w wyglądzie ludzi.

Rasizm został potępiony przez [UNESCO](#) ([1961](#), [1964](#)), oraz Zgromadzenie Ogólne [ONZ](#) ([Powszechna Deklaracja Praw Człowieka](#) z [1948](#)), a także wiele innych organizacji międzynarodowych.

Socjalizm (łac. *socialis* ‘towarzyski; społeczny’)

1. *hist.* ideologia społeczna powstała na gruncie krytyki kapitalizmu, głosząca zniesienie stosunków społecznych opartych na prywatnej własności oraz stworzenie struktur socjalnych opartych na całkowitym zrównaniu ludzi pod względem majątkowym, kulturalnym itp. Twórcami socjalizmu, który pojawił się w myśli europejskiej w końcu XVIII w., byli m.in.: [C.H. de Saint-Simon](#), [R. Owen](#). Ich koncepcje, nazwane później mianem [socjalizmu utopijnego](#), krytykowały stosunki kapitalistyczne z punktu widzenia praw natury i zasad sprawiedliwości. Głównymi teoretykami socjalizmu połowy XIX w. stali się: [K. Marks](#), [F. Engels](#)

2. *polit.* ustrój społeczno-gospodarczy cechujący się w sferze polityki – dyktaturą proletariatu, w sferze zaś gospodarczej upaństwowieniem środków produkcji i centralnym sterowaniem gospodarką.

Marksizm, system poglądów filozoficznych, ekonomicznych i polityczno-społecznych, stworzony przez [K. Marksa](#) i [F. Engelsa](#) w połowie XIX w. Stał się ideologiczną i polityczną podstawą ruchów robotniczych końca XIX i początku XX w. w Europie, w tym także [rewolucji socjalistycznej](#) w Rosji (1917).

Po upadku [kapitalizmu](#) nowym systemem ekonomicznym miał być [komunizm](#) – ustrój oparty na społecznej własności środków produkcji (państwowej lub spółdzielczej), z centralnym planowaniem i zarządzaniem, zastępującymi mechanizm rynkowy w regulacji procesów gospodarczych, dążący do pełnego zaspokojenia potrzeb społecznych na drodze rozdawnictwa dóbr i usług, przy zastosowaniu zasady "każdemu według potrzeb" (całkowita eliminacja wymiany i pieniądza).

Internacjonalizm jako doktryna miał w założeniu wzmocnić warstwę proletariatu (warstwę robotniczą), która występowała w każdym państwie. Pomagać miał w integracji ruchów robotniczych.

Państwa komunistyczne zakładały, że narody mają stopniowo zostać wymieszane, wtedy zaniknąć miały granice, wojny i antagonizmy, a klasa proletariatu miała przejąć władzę.

Socjaldemokracja – odmiana socjalizmu, ruch ten postulował interwencjonizm państwowy w ramach gospodarki rynkowej; dużą wagę przywiązywał do demokracji, oraz polityki laickiej, upowszechnienia oświaty, pokojowej polityki międzynarodowej.

Obecnie dużą rolę odgrywa w krajach europjskich, także w Kanadzie, Australii, Nowej Zelandii, Ameryce łacińskiej, m.in SPD w Niemczech, Partia Pracy w Wielkiej Brytanii, Partia Pracy w Holandii. W Polsce do koncepcji socjaldemokratycznej odwołują się np. SLD, Ruch Palikota.

Anarchizm, (z greckiego *anarchís* – bezrząd, brak rządu), [doktryna](#) i ruch społeczno-polityczny powstały w XIX w. jako opozycja [kapitalizmu](#) i ideologii marksistowsko-leninowskiej ([marksizm](#), [leninizm](#)).

Twórcami anarchizmu byli: [M. Bakunin](#) i [P. Kropotkin](#). Anarchiści za najwyższą wartość uznawali wolność każdej jednostki. Ponieważ państwo wyklucza wolność i równość jednostek, dlatego trzeba eliminować jego struktury. Społeczeństwo anarchistyczne miało być bezpaństwową, wolną od wyzysku formą kooperacji, opartą na zasadach moralnych, rozumie i harmonijnych stosunkach międzyludzkich.

Chrześcijańska demokracja, ruch społeczno-polityczny powstały w Europie w 2. połowie XIX w., odwołujący się do społecznej doktryny [Kościoła katolickiego](#), którą formułują encykliki papieskie, począwszy od „Rerum novarum” Leona XIII z 1891 r.

Chrześcijańska demokracja uznaje własność prywatną za [prawo naturalne](#). Akceptuje wolną gospodarkę rynkową, ale opowiada się też za ograniczonym [interwencjonizmem państwowym](#). Dąży do wspólnotowego modelu społecznego, opartego na zasadach demokracji i sprawiedliwości społecznej. Szczególnie podkreśla konieczność sprawiedliwego wynagradzania za pracę.

Emancypacja kobiet, uzyskiwanie przez kobiety równych z mężczyznami praw majątkowych i politycznych oraz dostępu do wykształcenia i pracy. Ruch społeczny stawiający sobie takie cele został zapoczątkowany w Wielkiej Brytanii i USA już w 1 poł. XIX w., ale w obu krajach pełne prawa wyborcze kobiety uzyskały dopiero po I wojnie światowej. Na ziemiach polskich proces ten rozpoczął się w 2 poł. XIX w.; zaczęto wówczas tworzyć szkoły ogólnokształcące i zawodowe dla dziewcząt, rozpoczęto starania o prawo wstępu na wyższe uczelnie, powstawały zakłady usługowe zatrudniające kobiety; propagatorkami idei emancypacji kobiet w epoce pozytywizmu były: [E. Orzeszkowa](#), [M. Konopnicka](#).